

ЕКСКАРСІЯ ДО БОТАНІЧНОГО САДУ ЯК ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Кожна людина у процесі свого життя стоїть перед важливим вибором – вибір професії, що зумовлене побутовими, соціальними, економічними, педагогічними, політичними умовами, в яких знаходиться молода людина. Рівень підготовленості молоді до професійного самовизначення залежить від організації профорієнтаційної роботи в навчальних закладах, закладах позашкільної освіти та мережі музейної інфраструктури регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми структури, змісту та управління профорієнтацією в загальноосвітній школі розглянуто в дослідженнях Л.П.Ашихміної, М.М.Захарова, О.Д.Сазонова, С.М.Чистякової. Питання формування інтересів, нахилів, здібностей, спрямованості у системі профорієнтації представлені у дослідженнях А.Є.Голомштока, К.К.Платонова, Б.О.Федоришина. Формування мотивів вибору професії вивчали Л.І.Божович, Є.М.Павлутенков, А.П.Сейтешев.

Проблемою професійної орієнтації учнів в змісті вивчення окремих дисциплін шкільного курсу займалися І.Д.Зверєва, А.М.Мягкова, Е.П.Бруновт (біологія), В.І.Барко, Н.М.Буринська, Д.А.Епштейн, М.В.Поліщук (хімія), М.В.Опачко, В.О.Полякова, Н.А.П'ятківська, В.Г.Разумовський, В.В.Сагарда В.Д.Шарко (фізика).

Методичні аспекти проведення профорієнтаційних екскурсій у змісті вивчення фізики розкрито у роботі науковців М.В.Опачко, В.В.Сагарди [5].

Проблемою та перспективами розвитку музейної педагогіки займалися Т.М.Лисенко, Е.Б.Медведєв, М.Ю.Юхневич, теоретичними і прикладними аспектами музезнавства – Рутинський М.Й. і Стецюк О.В.

Методичні підходи до проведення навчальних екскурсій до музеїв різного профілю розкрито у працях О.І.Бугайова, Б.А.Воронцова-Вел'ямінова, С.У. Гончаренка, Т.М.Попової, О.В. Сергєєва, І.П. Шидловича та ін.).

Розробляючи форми музейної педагогіки, керченські науковці Д.Ю.Масленнікова, Т.М. Попова, О.С. Прудкий переконливо доводять, що екскурсії до культурно-історичних об'єктів ознайомлюють із кращими зразками культури та науки регіонального, національного, світового значення, прищеплюють любов до рідної держави. Тим самим розвиток знань школярів супроводжується формуванням емоційно-ціннісного ставлення до екологічних проблем, пам'ятників природи, культури, соціокультурних явищ і наповнюється культурним змістом [4, с.115].

Як відмічає Т.Ю.Белофастова, в арсеналі музейної педагогіки налічується понад 100 різних форм роботи з відвідувачами, більшість з яких визначаються як клубні: комплексні тематичні заходи, зустрічі, музейні уроки, профорієнтаційні заходи, факультативи, усні журнали та інші [1, с.8]. На відміну від інших видів музеїв, ботанічний сад має живі експонати, які можна спостерігати в динаміці, оскільки потребують постійного догляду та належної підтримки.

На нашу думку, екскурсії також можуть розглядатися як форма профорієнтаційної роботи з молоддю. Профорієнтаційний потенціал екскурсії до ботанічного саду у літературі майже не розкривається. Саме цим обумовлена актуальність досліджуваної нами проблеми.

Метою статті є розкриття змісту профорієнтаційної екскурсії до ботанічного саду з урахуванням досягнень сучасної музейної педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Одним з напрямів підготовки педагога в умовах класичного університету є підготовка до професійної орієнтації молоді. У світі нараховується велика кількість різноманітних професій. Одні виникли багато років тому, інші – вже в наш час. Питання “Ким бути?” є життєво важливим. Знайти своє місце в житті допомагає професійна орієнтація [8, с. 7-8] психологічними, соціальними та педагогічними засобами, які спрямовані на ознайомлення людини із світом професій. Перші кроки в галузі професійної консультації успішно були зроблені Дж. Девісом, який у 1898 році почав консультувати учнів середніх шкіл Детройта (США) з питань вибору професії. Подальший розвиток професійної орієнтації пов'язаний з ім'ям американського психолога Ф. Парсонса.

У 1908 році Ф. Парсон в м. Бостон (США) відкриває перше бюро, діяльність якого була спрямована на надання молоді допомоги у виборі професій. Спеціалісти бюро визначали

психофізіологічні особливості кожного, хто звернувся за допомогою. Досвід роботи бюро Ф. Парсонса зацікавив спеціалістів багатьох країн.

С.М. Павлютенков професійну орієнтацію розглядає як комплекс взаємопов'язаних соціальних, психологічних і педагогічних заходів, які спрямовані на виявлення здібностей та інтересів особистості, що впливають в першу чергу на вибір професії [5, с.12]. Основними напрямками професійної орієнтації є:

- професійна інформація;
- професійне самовизначення;
- професійне консультування;
- професійний відбір;
- професійна адаптація.

Професійну інформацію можна визначити як психолого – педагогічну систему формування в особистості активної профорієнтаційної позиції, що відповідає суб'єктивним і об'єктивним умовам здійснення нею вільного і усвідомленого професійного самовизначення [2, с. 79].

Як відмічає Н.О.Гончарова, однією з форм професійної орієнтації є екскурсії на підприємства та у професійні навчальні заклади. Отож спеціально організовані екскурсії до різних об'єктів живої та неживої природи з метою професійної орієнтації можемо віднести до форми профорієнтаційної роботи з молоддю.

Серед учнівської молоді особливий інтерес викликає екскурсія до ботанічного саду з метою ознайомлення з різними унікальними рослинами, які ростуть на території України і у різних місцях нашої планети. Як приклад, розглянемо можливий варіант проведення екскурсії до ботанічного саду Ужгородського національного університету з метою професійної орієнтації молоді на професії типу “людина-природа”. Екскурсія може проводитись позаурочно під керівництвом екскурсовода - музейного педагога, який ознайомлює відвідувачів з флорою ботанічного саду.

Під час проведення екскурсій до ботанічного саду екскурсовод-музейний педагог виконує наступні завдання:

- інформує учнів про історію ботанічного саду;
- ознайомлює відвідувачів з територіальним розміщенням та відділами ботанічного саду;
- представляє флору ботанічного саду;
- проводить пізнавальні бесіди з відвідувачами про науково-дослідницькі роботи, які виконуються на території ботанічного саду.

Інформування учнів про історію ботанічного саду. Цей етап роботи може проводитись педагогом задалегідь і у школі. Ботанічний сад має давню історію свого виникнення [6]. Він був закладений 28 листопада 1945 року. Першим директором призначено завідувача кафедри ботаніки – Хому Юхимовича Руденка. З 1946 року розпочинаються роботи з розчистки території для закладки майбутніх колекцій рослин. Так як територія, що була виділена для закладки ботанічного саду, була старим фруктовим-горіховим садом, потрібно було прикласти чимало зусиль, щоб розпочати підготовчі роботи для закладки наукових колекцій рослин. Значно пізніше, у січні 1979 року, вже активно працюють такі лабораторії: мобілізації рослин, інтродукції та акліматизації рослин, природної флори, квітникарства відкритого та закритого ґрунту. Розпочинаються роботи з озеленення парків, скверів, вулиць м. Ужгорода, населених пунктів Закарпатської області. Однак кризові процеси, що відбувались в Україні з 1991 року, негативно вплинули на розвиток ботанічного саду. Майже припиняється обмін насіннєвим та посадковим матеріалом. За всю історію розвитку ботанічного саду це був найважчий період. З 2000 року розпочинаються активні роботи з приведення в належний стан території, впорядковується дендропарк, систематично проводиться інвентаризація рослин. Відновлюються зв'язки із ботанічними садами України та закордонними партнерами з обміну насіннєвим матеріалом.

Ознайомлення відвідувачів з територіальним розміщенням та відділами ботанічного саду. Починаючи з 1946 року, на місці колишнього фруктовим-горіхового саду було закладено ботанічний сад Ужгородського державного університету. Ботанічний сад займає площу у двох масивах: по вул. Ольбрахта, 6 – 4,5 га та по вул. Красна, 23 – 83,22 га. Позитивний м'який мікроклімат ботанічного саду дає можливість акліматизуватися унікальним рослинам з різних регіонів нашого світу.

Ботанічний сад, як об'єкт живої природи, належить до музеїв природничого профілю. Відповідно, до цього типу належать музеї, які збирають, зберігають, вивчають та експонують різноманітні природничі матеріали й розповідають про найновіші досягнення природничих наук [7, с.59].

Відповідно за розміщенням рослин, ботанічний сад УжНУ ділиться на наступні ділянки (Рис.1):

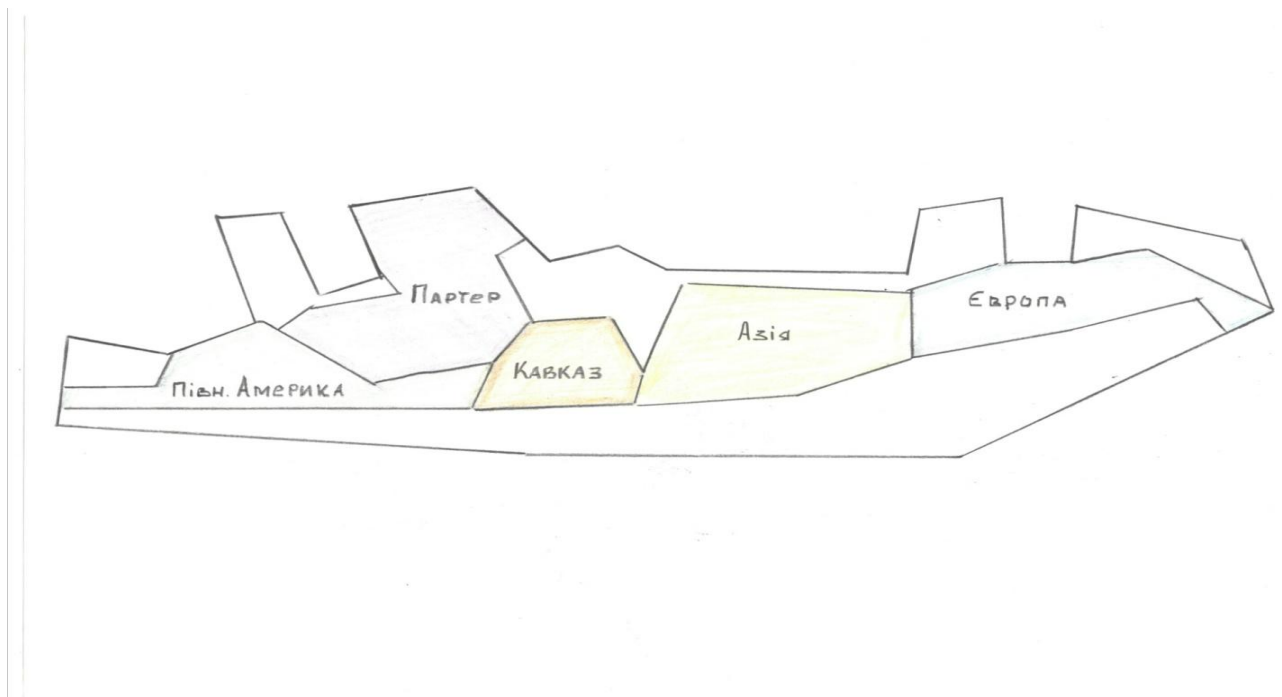

Рис.1. Карта-схема ботанічного саду УжНУ по відділам

Представлення флори різних відділів. Першою ділянкою є ділянка «Північна Америка», засаджена такими рослинами, як: Ліквідамбар стіраковий (*Liquidambarstyraciflua* L.), Дуб червоний (*Quercus rubra* L.), Мамонтове дерево (*Sequoiadendron giganteum* J.Buchholz), Туя західна (*Thuja occidentalis* L.), Кипарисовик Лавсона (*Chamaecyparis lawsoniana* A.Murray bis), Сосна Валіхіана (*Pinus wallichiana* L.), Річковий кедр каліфорнійський (*Calocedrus decurrens* Florin) тощо.

Другою є ділянка «Кавказ», засаджена такими рослинами, як: Лавровишня лікарська (*Laurocerasus officinalis* M.Roem.), Самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens* L.), Яловець козацький (*Buxus sempervirens* L.), Падуб гостролистий (*Ilex aquifolium* L.).

Третьою ділянкою є ділянка «Азія», яка засаджена наступними рослинами: Мильне дерево (*Sapindus saponaria* L.), Калина гордовина (*Viburnum lantana* L.), Павловнія войлочна (*Paulownia tomentosa* Thunb.), Брусонетія (*Broussonetia* L.), Понцирус трьохлисточковий (*Citrus trifoliata* L.).

Останньою є ділянка «Європа». Фактично, всі ці дерева і кущі є представниками місцевої флори, а саме: Ялина звичайна (*Picea abies* L.), Ялиця біла (*Abies alba* Mill.) тощо.

Проведення пізнавальної бесіди з відвідувачами про науково-дослідницькі роботи, які виконуються на території ботанічного саду. Ботанічний сад є природоохоронною установою і має за мету збереження, вивчення та збагачення рослинних ресурсів місцевої та світової флори шляхом створення нових і поповнення існуючих ботанічних колекцій.

Науково-дослідна робота в ботанічного саду проводиться за напрямками:

- вирішення теоретичних та практичних питань інтродукції та акліматизації рослин;
- розробка наукових основ збереження та охорони біологічного різноманіття, особливо рідкісних та зникаючих видів рослин;
- розробка наукових основ декоративного садівництва і ландшафтної архітектури.

Крім співпраці ботанічного саду з учнями краю, важливе місце займає підготовка студентів до майбутньої педагогічної діяльності. Як відзначає О.Карамов, взаємодія передбачає створення різних ситуацій під час проведення з ними музейного заняття. У цьому випадку необхідно детальніше розкрити зміст музейно-педагогічних методів і прийомів та змоделювати їх на практиці шляхом поділу на групи «вчителі-учні» або в інший спосіб [3, с.139].

Висновки. Таким чином, можемо відмітити, що одним з центрів професійної орієнтації для молоді, організації дозвілля для широкої громадськості, науково-дослідницької роботи студентів та підготовки до педагогічної діяльності може служити ботанічний сад. При цьому варто використовувати сучасні досягнення музейної педагогіки. Нами представлена в цьому напрямку методика проведення профорієнтаційної роботи з молоддю в умовах ботанічного саду вищого

навчального закладу. У перспективі детальніше розкриємо особливості співпраці ботанічного саду з різними віковими групами екскурсантів.

Список використаних джерел

1. Белофастова Т.Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально - культурного центру: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.06. «Теорія, методика і організація культурно – просвітньої діяльності» / Таїсія Юрїївна Белофастова; Київськ. нац. унів. культури і мистецтв. – К., 2003. – 14 с.
2. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації /Н.О.Гончарова; За ред. В.Ф. Моргуна. Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 168 с.
3. Караманов О. Вищий навчальний заклад у просторі музею: перспективи впровадження інтегрованих курсів / Караманов Олексій // Вісник ЛНУ: Серія педагогіка. – Львів, 2010. – Вип. 26. – С. 134-142.
4. Масленнікова Д. Розвиток фізичних знань учнів засобами предметних і міжпредметних екскурсій до музею /Діана Масленнікова, Тетяна Попова, Олександр Прудкий //Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2013. – Вип. 27. – С.112-115
5. Опачко М.В. Теорія і методика профорієнтаційної діяльності педагога (навчально-методичний посібник) /М.В.Опачко, В.В.Сагарда – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000. – 114 с.
6. Рошко В.Г. Історія біологічного факультету Ужгородського національного університету/ В.Г.Рошко. – Ужгород: «Мистецька лінія», 2004. – 140 с.
7. Рутинський М.Й. Музезнавство: Навч. Посібник/ М.Й.Рутинський, О.В.Стецюк – К.: Знання, 2008. – 428 с.
8. Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи/ М.С.Янцур. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 463 с.

Kovach A.

EXCURSION TO THE BOTANICAL GARDEN, AS A FORM OF PROFESSIONAL INFORMATION OF YOUTH

The topicality of the paper lies in the working out of new methodical directions as to the professional orientation, professional information and museum education clearly connected with the excursions to the living subjects of the surrounding nature which belong to the museum of natural profile.

Key words: *excursion, botanical garden, professional orientation, museum education, museum environment.*